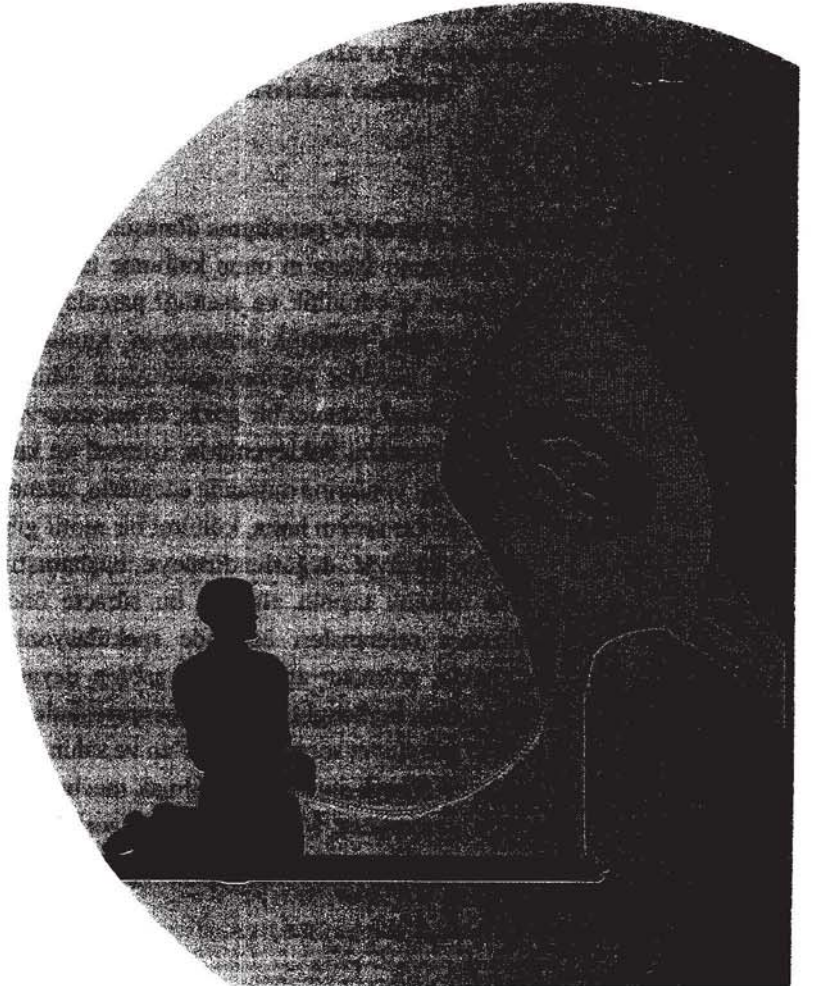

müebbet kölelik

H. VİCDAN TEKİN

Bilginin salt dünyevî alana ve beşerî ihtiyaçlara has kılınıp gerçeklerin yerine imajların ikame edildiği, yaratıcıya, âleme ve insana bakışta bütünselliğin yitirildiği modern algılama biçimiyle zihniyet ve kadim değerler, kısacası insanlık altüst olmuştur. Allah merkezli epistemoloji insan merkezli olarak algılanmaya, modernitenin araçsal kazanımları ise Allah'a rağmen değerlendirilmeye başlamıştır. Çünkü modernite yaşam şeklini, toplumsal yapıyı, üretim ve tüketim enstrumanlarının tamamını değiştiren ve dönüştüren bir sistemdir.

Bu zihniyet kaçınılmaz olarak bir hegemonya oluşturur. Modernitenin imkan ve kazanımlarına göz dikilip, onun kendine özgü dinamikleri, iç örüntüsü ve idealleri uzunca bir süre göz ardı edilmiştir. Zira modernizm, kendi normlarının dışında herhangi bir hassasiyette (dinî ya da ahlakî) direnç göstermeyi marjinallik ve bağnazlık olarak tanımlamak suretiyle hayatın her yönünü hegemonik biçimde dönüştüren bir yapı arzemiştir. Kapitalizmin geçer değerinin piyasa değerleri olduğu da düşünülünce 'iyi'nin kazandığı kâr getirme koşuluna dayalı yeni tanımın

kadim geleneklerdeki anlamıyla örtüşmesinin imkansız olduğu görülecektir.

İnsanî değer ve ilkeler kuşkusuz sekülerleşme ve kapitalist dünya görüşüyle bozguna uğramıştır. Çünkü her ikisi de insanın kayıtsız hükümlan olma arzusu- nu kışkırtır. Modernitenin jakoben tutumu on yıllardır bilhassa Batı'da ağır eleştirilerle sarsılmıştır. Ancak bu defa da ahlakın büsbütün görelî nitelikte ele alındığı, hakikati öğütmeye kastetmiş postmodern bir sürecin, en az modernite kadar ağır tahribine doğru bir evrilme başlamıştır. Bu mecrada bizzat hayır ve hakikat olana doğru istikamet tayin etmek ve manen yücelmek hedefi konjunktürel olarak marjinalleştirilerek, sürreel bir gayretkeşlikmiş gibi ironikleştirilir. Zira bu denklem içerisinde aşkın olana, uhrevî olana yer yoktur. Doğrular vardır ve bunlar değişkendir; hakikatin biricikliği reddedilir. Adalet, iyilik ve özgürlük gibi değerlere bambaşka anlamların yüklendiği bu zihniyet İslam içinde tanımlanmak isteyenlere de her fırsatta bulaşmak üzere bir seyir izlemektedir.

Elindeki mihenk taşının alındığı bu süreçte önce Müslümanın referansları üzerinde spekülasyonlar yaratılmakta, ardından arzu edilen şablon dayatılmaktadır.

Bütün bu değişimlerle paradigma dönüşümü Müslümanın dünyasını, İslam'ın onun kalbinde temin etmesi gereken iç bütünlük ve esenliği parçalayarak, birbiriyle çelişen, tutarlılık arzetmeyen, kimliğiyle bağdaşmayan parçalar yığına çevirmiştir. Müslüman, kendi dinini yabancı bir gözle, O'nu, rezervlerinden vazgeçmesini bekleyenlerin, işlevsel ve kullanışlı bulduğu yönlerine müsaade edenlerin, istenen şekli alabilen bir sistem hatta, kültürel bir motif gibi görenlerin gözüyle değerlendirmeye başlamıştır. Elindeki mihenk taşının alındığı bu süreçte önce Müslümanın referansları üzerinde spekülasyonlar yaratılmakta, ardından arzu edilen şablon dayatılmaktadır. Artık herhangi bir mesele çerçevesinde ortaya çıkan meşruiyet sorununu, Kur'an ve sahih sünnete müracat etmek suretiyle ele almak mecburiyeti yeterince hissedilmez. Manipülasyon ve zorlama te-

viller devrededir ve problem, otoritenin, şahsî menfaatlerin veya sözüm ona ortak aklın dikte ettiği doğrularla aşılmaya çalışılır.

Nihayet, yaratıcısının takdir ve taksiminden hoşnut olmayan, inandığı dinin başına sıkıntıdan başka şey getirmediğine kanaat getirmiş, Hakkı razı etmek yerine halkın ve jakobenlerin onayını almayı yeğleyen, iddiasız bir müslüman tipi normalleşmeye başlamaktadır. Müslüman, ne zaman iki veya daha fazla çeldiricinin bulunduğu bir tercih yapma durumunda kalsa, seçtiği şeyin, önceliklerini, kendisine biçtiği paha ve kıymetle hayata hangi anlamları yüklediğini de gösteren bir yükümlülük olduğu bilincinden giderek uzaklaşmaktadır.

Allah'ın (cc) men edip Resulullah'ın (S) elinin tersiyle ittiği şeylerin müptelası kılarak insanı haz, güç, kapitalizm ve seksüalizmin kulları haline getiren tanrıtanımaz özgürlük anlayışının İslam'ın özgürlük algısıyla şüphesiz ilgisi yoktur. Dolayısıyla Müslümanın rezervlerini terkederek yukarıdaki zihniyetin enstrümanlarını kullanması imkansız olmalıdır. Halbuki bilhassa 1980'lerden itibaren global anlamda çok hızlı enformasyon ve etkileşim vasıtasıyla milliyeti ve dini çok farklı topluluklara bu değişim etki ve sirayet etmiştir.

Bu toprakların kadınları bahsettiğimiz etkileşimle Batı'daki kadının hikayesini kendi öz hikayesiyle aynileştirilebilirmiş gibi bir yanılsamaya girerek, oradakinin çıkardığı anafikri, öncüller, sonuçlar vs. üzerinde değerlendirme ve kritik zahmetine hiç girmeden ithal etmiştir. Batı'da sömürgeciliğin ve kilise baskısının hüküm sürdüğü yüz yıllar boyunca kadına bakışın, onun cinsiyetini suçlayan negatif perspektiften dolayı kadının aleyhine ve oldukça trajik olduğunu biliyoruz. Kadın, fırsat buldukça yaratılışıyla meşgul olunan, tamamlanmamış bir varlık, veledi zina bir erkektir (Thomas Aquinas), hasta bir merkep, iğrenç bir bağırsak kurdu... cehennemın didir (John Domascene), şeytanın kapı aralığı (Tertullian), vahşi hayvanların en zararlısı (John Chrysostom) olarak değerlendirilmiştir. Lavinia Byrne'nın Women Before God (1988, SPCK Holy Trinity Church, London, s. 5, 6) isimli çalışmasında işaret ve isyan ettiği yukarıdaki algı biçimleri, kadını necis, fitne ve günahın kaynağı, yarı hayvan bir ikincil (inferior) saymaktadır.

Kuşkusuz kadınla ilgili bu negatif çağrışımların, kadını erkek dolayımından değil, bizzat muhatap kabul eden, kullukta erkekle eşit ama farklı gören, Allah'ın çizdiği istikamete riayet ettiği taktirde cenneti ayağının altına seren İslam anlayışıyla bağdaşan bir yönü bulunmamaktadır.

Bu ifadelerimizle kadının serüveninin tarih boyunca müslüman toplumlarında güllük gülistanlık olduğunu iddia etmiyor, onu ihmal etmek suretiyle eğitimsiz bırakan ve suistimal edilmesine sebebiyet veren dinin önüne geçmiş âdetleri, uygulamaları elbette inkar etmiyoruz. Onu Müslüman toplumlarda da fitne sebebi ve baştan çıkarıcı sayıp yaratılıştaki ikincil olduğuna inanan bir anlayış Batı'dakiyle bir tutulamazla beraber var olagelmıştır. Şahsen ben bu değerlendirmede kimi zaman belki erkekten bile fazla kadınların mesul olduğunu düşünüyorum. Şu an yetmiş dört yaşındaki tarikat ehli bir hanımın "Erkeklerimiz bizim yarı Allahlarımız." dediğine şahit olunca ürperdiğimi hissemişim.

Burada Batı'daki kadının özgürleşme adına kendi karanlık geçmişinin intikamını alırcasına sınırsız cinsel serbestlik, ebeveynsiz ya da tek ebeveynli çocuk sahibi olmak veya lezbiyen ilişki gibi marjinal taleplerin sözcülüğünü yapmakta olduğu noktasını vurgulamaya çalışıyorum. Bizde de neyin 'cici', neyin 'kaka' olduğunu hegemonik normlar kanalıyla öğrenmiş yarı aydınlarla bir kısım feministlerin zaman zaman benzer şeyleri savunduklarına tanık oluyoruz. Özgürlüğe, canının istediğini yapmak, Allah'a kulluktan azat olmak, üzerinde hesap verecek bir varlık kabul etmemek anlamlarını yüklemenin, insanı Allah'tan başka birçok şeyin kulu kılacağı farkedilememektedir.

Kadın bedeninin, piyasanın, paranın giderek kölesi olup nesneleştiğini görememektedir. Ucuz iş gücü olarak kullanılırken, cinsel metaya dönüşürken sömürünün biçimsel olarak değiştiği ancak, gösterişli aksesuarlar, şık mekanlarla sloganlar eşliğinde devam ettiği ortadadır. Teşhir, bedensel hazlara kurban verilen beden üzerinden icra olunmaktadır. Vücuda odaklandıkça ruha yabancılaşmayı hızlandıran bu süreç yine kadının aleyhine işlemektedir. Çevrenin tahribine, bebek veya organ satışına, hayvanlara kötü muamele edilmesine karşı çıkan (ki taktire şayan-dır) kadınlar kendi cins/cinsiyetinin piyasaya sürülüp satışa sunulmasına sessiz kalabilmekteler.

Bu ülkede toplumun selameti ve fitneden korunması için daha önce eve kapanmaya zorlanan kadına bugün, yine toplumun ilerlemesi için evinden tamamen kopması dayatılıyor. Dışarıda çalışmayan kadını asalak gibi gösteren bugünün dayatmacılığıyla, onu eksik etek bir kaşık düşmanı şeklinde gören primitif yaklaşımın mahiyet bakımından aman aman farklı

Özgürlüğe, canının istediğini yapmak, Allah'a kulluktan azat olmak, üzerinde hesap verecek bir varlık kabul etmemek anlamlarını yüklemenin, insanı Allah'tan başka birçok şeyin kulu kılacağı farkedilememektedir. Kadın bedeninin, piyasanın, paranın giderek kölesi olup nesneleştiğini görememektedir.

olduğunu düşünüyorum. Burada bedeninin ve kaderinin sahibinin kendisi olduğuna, üzerinde tam tasarruf hakkının bulunduğu inanan, aşkıdan bağımsız bu özgürlük anlayışının genel kadın profilinin dışında, İslamî kimlik çerçevesinde işaret edilen kadınlar üzerinden izlerini sürmek, zaaf ve tutarsızlıkların ulaştığı boyutlara işaret etmek istiyoruz. Bu noktada başörtüsü ve tesettür, Müslüman kadın kimliğini görünür kılmaya açısından önem arz etmektedir. Tesettür, kadının Allah'a boyun eğdiğini, nefsinin hevasına başkaldırdığını, onun karşısında kendisini özgürleştirdiğini gösteren alameti farikadır. Onunla deklare edilmek istenen; kadın cinsiyetiyle görünür olmak değil, Müslüman kimliğiyle var olma arzusunun taşıdığıdır.

Tercihini bu yönde yapmış bir kadın, hem modernleşmesini isteyen anlayış tarafından hem de geleneksel olarak kendisine yüklenen misyonun dışında kul ve birey bilinciyle hareket edecek olduğu taktirde, mensubu olduğuna inandığı kesim tarafından, ilkinin ötekileştirilmesi, ikincisinin baskı kurmak hevesiyle rahatsız edilmektedir. Bu durumun onu zaman zaman tepkisel veya emotif savunmalara ittiğini görebilmekteyiz. Kendisini bir taraftan içinde yaşadığı toplumun normları ve resmî ideolojiye kabul ettirmek, diğer taraftan öngördüğü dünya görüşünden kopmamak adına tesettürlü kadın dayatmalar arasına sıkışıp kalabilir. Üzerindeki baskı yoğunlaştıkça, donanımı çok da sağlam değilse tesettürün ifade ettiği anlamdan uzaklaşması kolay olacaktır.

Örtüye Allah'ın emri olduğu için riayet etmesi gerektiğini unutmış gibi örtünen genç ya da yetişkin bir bayan başındaki örtüyle reddettiklerini, tesettürün ruhuna aykırı diğer kıyafet unsurlarıyla kombine edip (dar veya transparan), makyajıyla bulunduğu mekanlar, tercih ettiği eğlence biçimleri, lüks, israf, moda ve marka merakı ve farkedilme düşkünlüğüyle pekiştirmektedir. Aşağılık kompleksi ve yer edinme çabaları onu kurtulmak istediği edilgenliğe itecektir. Nihayet, başı örtülü olarak teslim alınmış, kimliğini, başkaldırısını bizzat kendisi yok etmiştir. Tesettür bu süreçte metalaşmış nesne haline gelir. Bedenini başkalarının beğenisine nesne kılmaktan guncunmayan başı örtülü kadın sayısı azımsanamayacak kadardır. Hatta "başım örtülü olmasına rağmen farkedilecek çekiciliğe sahibim" gibi garip bir tatmine ulaşabilmekte, örtünün hürriyetlerini kısıtlamadığını cümle âleme kanıtlamaktalar. Çünkü günümüzde zihinsel yozlaşma kadının özgürlüğünü cazibe,

Nihayet, yaratıcısının takdir ve taksiminden hoşnut olmayan, inandığı dinin başına sıkıntıdan başka şey getirmediğine kanaat getirmiş, Hakkı razı etmek yerine halkın ve jakobenlerin onayını almayı yeğleyen, iddiasız bir müslüman tipi normalleşmeye başlamaktadır.

teşhir ve tahrik odaklı okumaktadır. Halbuki böyle bir tutum dejenere bir toplumda onay alabilecek, olumlanabilecek bir tutumdur. Erdemli kadın, erkek hatta toplumun onay vereceği şey, entelektüel düzeyde olgunlaşmak, "an"a hapsolmeden çağa ve olaylara duyarlı bir tanıklık, adaletin temin ve tesisi yolunda efor sarfetmektir. Bütün bunların mücadele ve sağlam bir bilinç gerektirdiğini düşünürsek, dejenere bir toplumun talep ve beklentilerine cevap vermek elbette kolay olanıdır. Mükellefiyetlerine değil, muafiyetlerine yoğunlaşarak, 'alacağına şahin' bir pragmatist gibi davranan Müslüman kadınlar çarpıtılmış teviller ve törelerle ihmal ve istismar edildiği dönemlerin acısını uzunca bir süredir "Kadın çocuk doğurmak, doğurduysa emzirmek, eşinin ailesine bakmak hatta onlarla görüşmek bile zorunda değildir, hiçbir şey için kocasının iznine ihtiyacı yoktur,

evlenmesi için ebeveyninin izni şart değildir." gibi toplumsal gerçeklere, bazan fitratına yabancı söylemlerle telafi yolunu seçmektedir. Aşırı dünyevileşmeye direnç göstermemek, İslam'a özgü özgürlük anlayışı, ahiret inancı, imtihan, kulluk ve fedakarlık hususlarına ters düşmek, aynı zamanda kendini, Rabbini, hayatın, aşkın ve ailenin anlamını yitirmek demektir.

Nitekim "Aşkta her şey mübahdır." diyerek gözünü kırpmadan yuva yıkabilen, bekar veya eşine sadakatsizlik edebilen, evli/dindar(!)) hanımlara rastlamak şaşırtıcı olmayacaktır. Cinsel içerikli laubali muhabbetlere katılabilen, bir konser, disko veya TV programında açık saçık şarkılara tempo tutabilen, her tür filme gidebilen, flört edip erkeklerle karışık parti ya da eğlenceler yapabilen tesettürlü bir genç kız veya kadının hangi istikametini yolcusu olduğunu kestirmek artık imkansızlaşmaktadır. Bu eklenme gayretlerinin götürebileceği tek yer "Ben varlığımı feshettim." noktasıdır ve bu yozlaşma ve hadi aşan tutumlar aslında onu 'fitne kaynağı' şeklinde niteleyen mantaliteyi haklı çıkarmaktan başka şeye de yaramaz.

Bu arada 'anne' olarak kadından sözetmek gerekiyor. Özgürlüğün ulaştığı bu kaosta Müslüman annelerden geleneksel anne prototipindeki kadar fedakarlıkla modern anlamda özgürlükçü bir yaklaşım bir arada beklenmektedir. Bir yandan evladı uğruna her zorluğu göğüsleyecek diğer taraftan ondan hiçbir sorumluluğunu (dini, ahlaki veya ailevi) yerine getirmesini beklemeyecek, çocuğunun hareketlerine sınırlamalar getiremeyecek ve hesap soramayacak. Sanki inancı, evladının kendisine Allah'ın emaneti olduğunu dolayısıyla, ondan mesul tutulacağını öngörmüyormuş gibi. Bu taviz ve yozlaşmaların Allah korkusunun yerini kınanma, statü kaybetme ve fakirlik gibi korkularla ikbal ve gelecek kaygılarının almasından, tevazu, tevekkül ve bilhassa teslimiyetten uzaklaşmaktan kaynaklandığına inanıyorum.

Yeniden kullukta hakiki özgürlüğün mümkün olacağını idrak edemediğimiz sürece kadın ya da erkek olalım hiçbirimiz ihtiraslarımızın ve nefsimizin müebbet hapsinden kurtulamayacağız. ■